

**Технологія формування та розвитку
творчої особистості в соціально-
виховній роботі загальноосвітнього
начального закладу**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ТВОРЧОЮ ОСОБИСТІСТЮ	5
1.1. Властивості та технологія формування творчої особистості	5
1.2. Нормативно-правова база регламентації соціальної роботи з молодію обдарованою особистістю в Україні	9
РОЗДІЛ 2.ДОСЛІДНИЦЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО- ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ....	20
2.1. Аналіз дослідження рівня розвитку творчих здібностей в умовах загальноосвітнього навчального закладу	20
2.2. Програма розвитку творчого потенціалу дітей та молоді	21
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Проблема раннього виявлення та навчання талановитої молоді пріоритетна в сучасному суспільстві. Від її вирішення залежить інтелектуальний та економічний потенціал держави. На сучасному етапі розбудови освіти можна спостерігати підвищений інтерес до проблем обдарованості, її виявлення, навчання та розвитку талановитої особистості.

Актуальність даної теми полягає в змісті роботи з творчою особистістю, що містить низку завдань, а саме: розвиток кожної особистості; виявлення талановитої особистості та максимальне сприяння її розвитку.

Творчість людей є рушійною силою прогресу суспільства, тому обдарованість, творчість необхідно своєчасно виявляти і розвивати. Велика кількість обдарованих та талановитих людей не реалізували власного потенціалу, в міру впливу некомпетентного навчально-виховного потенціалу.

Питанням творчості та обдарованості займались у своїх працях такі автори: В. Андрєєва, З. Гільбух, О. Зазимко, О. Кульчицька, А. Леонтьєв, О. Матюшкін, В. Моляко, В. Роменець, Б. Теплов та ін.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та дослідження творчих здібностей учнівської молоді.

Об'єкт дослідження: рівень розвитку творчих здібностей у дітей та молоді.

Предмет дослідження: форми та методи соціально-виховної роботи з творчою особистістю в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. Вивчити особливості формування творчої особистості.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу та технології соціально-виховної роботи щодо обдарованої особистості;
3. Дослідити рівень розвитку творчих здібностей серед дітей та молоді в умовах загальноосвітнього навчального закладу.
4. Розробити Програму розвитку творчого потенціалу дітей та молоді.

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження:**

теоретичні: аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження; аналіз педагогічних робіт з питань роботи з творчою особистістю з метою визначення мети, предмета, завдань дослідження;

емпіричні: узагальнення, опитування та методика визначення загальних здібностей.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в розкритті суті поняття «творча особистість»; визначенні міри соціального захисту та характеру впливу соціальних заходів на розвиток та досягнення творчої молоді, отриманні даних відносно рівня розвитку творчості серед обраних нами вікових категорій.

Практичне значення роботи полягає у розробці програми соціальної роботи з молоддю, яка сприяє виявленню та розвитку здібностей творчих дітей та молоді. Висновки дослідження можуть використовуватися у подальшій науковій розробці проблем, пов'язаних з організацією соціально-виховної роботи з питань підтримки та захисту творчих особистостей в Україні.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ТВОРЧОЮ ОСОБИСТІСТЮ

1.1. Властивості та технологія формування творчої особистості

Проблема творчості в наші дні стала настільки актуальною, що вона по праву вважається проблемою століття. В епоху глобалізації, соціально-економічних перетворювань в сучасному суспільстві постає необхідність у неординарних, активних, творчих особистостях, які привнесли б багато нового, нестандартно та креативно вирішували поставлені задачі.

Загальноосвітній навчальний заклад покликаний якомога раніше виявити якості творчої особистості в учнів, і розвивати їх у всіх школярів, зважаючи, звичайно, на те, що діти народжуються з різними задатками творчості. Водночас більшою мірою потрібно дбати про розвиток творчої особистості у здібних та обдарованих учнів.

Для того, щоб формувати творчу особистість у процесі навчання були виділені такі основні властивості творчої особистості:

- ✓ сміливість думки, схильність до ризику;
- ✓ фантазія;
- ✓ уявлення і уява;
- ✓ проблемне бачення;
- ✓ вміння долити інерцію мислення;
- ✓ здатність виявляти суперечності;
- ✓ вміння переносити навчальні досягнення і досвід у нові ситуації;
- ✓ незалежність;
- ✓ альтернативність;
- ✓ гнучкість мислення;
- ✓ здатність до самоуправління [8; С.56].

Творча особистість, на думку В.Андрєєвої, - це такий тип особистості, для якого характерна стійка, високого рівня спрямованість на творчість, мотиваційно-творча активність, що проявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, які дозволяють їй досягти прогресивних,

соціально та особисто значущих результатів у одній або кількох видах діяльності [22].

На думку Матюшкіна А.М., творчі здібності особистості - це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності [17].

Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна «мотиваційна основа».

Розглянемо інтелектуально-еврестичні здібності особистості, які включають:

1.Здібності генерувати ідеї, висувати гіпотези, що характеризує інтелектуально-еврестичні властивості особистості в умовах обмеженої інформації, прогнозувати розв'язання творчих задач, інтелектуально вбачати і висувати оригінальні підходи, стратегії, методи їх розв'язання. Критерієм оцінки є кількість ідей, гіпотез, що висувається особистістю за одиницю часу, їх оригінальність, новизна, ефективність для розв'язання творчої задачі.

2.Здібність до фантазії. Це найбільш яскраве виявлення творчої уяви, створення інколи неправдоподібних, парадоксальних образів і понять. Критерієм оцінки є яскравість і оригінальність образів, новизна, значимість фантазії, що виявляється при розв'язуванні творчих задач.

3.Асоціативність пам'яті, здібність відображати і встановлювати в свідомості нові зв'язки між компонентами задачі, особливо відомими і невідомими за схожістю, суміжністю, контрастом. Критерієм оцінки є кількість асоціацій за одиницю часу, їх оригінальність, новизна, ефективність для розв'язання задачі.

4.Здібність бачити протиріччя і проблеми. Критерієм оцінки є кількість розкритих протиріч, сформульованих проблем за одиницю часу, їх новизна й оригінальність.

5.Здібність до переносу навчальних досягнень, умінь у нові ситуації характеризує продуктивність мислення. Критерієм оцінки є широта переносу (внутрішньо предметний – близький, між предметний – дальній), ступінь ефективності переносу навчальних досягнень і умінь для розв'язування творчих задач.

6.Здібність відмовлятися від нав'язливої ідеї, перебороти інерцію мислення. Критерієм оцінки є ступінь швидкості переключення мислення на новий спосіб розв'язання творчої задачі, гнучкість мислення в пошуку нових підходів до аналізу протиріч, що виникають.

7.Незалежність мислення характеризує здібність не слідувати бездумно загальноприйнятій точці зору, бути вільним від думки авторитетів, мати свою точку зору. Критерієм оцінки є гнучкість та інверсія мислення, ступінь незалежності власної думки від думки інших.

8.Критичність мислення - це здібність до оціночних суджень, вміння правильно оцінити процес і результат власної творчої діяльності та діяльності інших, вміння знаходити власні помилки, їх причини і причини невдач. Критерієм оцінки є об'єктивність критеріїв оціночних суджень, а також ефективність виявлення причин своїх помилок і невдач [5; С.94].

У методиці навчання учнівської молоді в шкільній практиці існує думка Леонтьєва, що треба оберегати дітей від помилок, щоб вони їх не запам'ятовували і менше допускали. З психологічної точки зору з цією думкою можна погодитися лише відносно матеріалу, який засвоюється здебільшого на основі механічної пам'яті. Оскільки більшість навчального матеріалу спирається в основному на словесно логічну пам'ять, то помилок, пов'язаних з пошуком шляху розв'язання, не слід боятися, якщо своєчасно звернути на них увагу і добитися розуміння причин, що їх породили.

Учні, які навчаються лише на позитивних прикладах, більш схильні до поспішних висновків, у них менш розвинене критичне мислення. Крім того, боязнь помилитися гальмує активність мислення, стримує політ творчої фантазії і розвиток уяви [26].

Досвід багатьох вітчизняних та закордонних педагогів свідчить про вірогідність успішного формування у школяра якостей творчої особистості.

Для цього молоді варто надавати максимум можливостей для випробування себе в творчості, причому починати треба з найпростіших завдань. Навчання творчості має відбуватися в першу чергу і в основному на програмному матеріалі з математики, а в разі потреби і на спеціально побудованій системі задач. Засвоюючи досвід творчої діяльності, характерні для неї процедури, учні, студенти набувають здібності відозмінювати ті стереотипи мислення, яким вони вже навчилися, вчать відмовлятися від стереотипів, конструювати нові підходи до осмислення раніше засвоєного або нового змісту.

Процес навчання займає значну частину життя молодої людини. Тому дуже важливо вже починаючи з ранніх років, а особливо, під час навчання в школі розкривати творчий потенціал дитини, його розвивати та підтримувати. Вагомим аспектом реалізації технології формування творчої особистості є індивідуальні та професійні якості вчителя задіяного в даному процесі.

Технологія формування творчої особистості вимагає дотримання вчителем педагогом таких принципів:

— принцип розвитку, який передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;

— принцип самодіяльності, за якого учні відчують себе співучасниками навчального процесу;

— принцип самоорганізації, який передбачає самостійну зосередженість учня на вирішенні навчального завдання [3].

Під час реалізації цієї технології важливо регламентувати діяльність учня, впроваджувати в процес навчання елементи творчості (комбінування, аналогізування, універсалізацію, випадкові видозміни). Інтерес учнів до творчої діяльності можна викликати шляхом підбору творчих завдань, використання ігрових моментів тощо. Для виконання навчального чи навчально-творчого завдання необхідно проаналізувати суть завдання, з'ясувати, які дані потрібні

для його розв'язання, спланувати алгоритм цього процесу, реалізувати запланований шлях розв'язання, перевірити отриманий результат.

Розвитку продуктивної діяльності учнів сприяє використання такої технологічної схеми уроку: на підготовчому етапі вчитель розподіляє матеріал на блоки, до кожного блоку готує 4-5 головних проблемних питань, а щодо кожного питання - опорні конспекти (не більше однієї сторінки). Кожен конспект містить, як правило, 3-4 ключові слова-поняття. Урок починають з рейтингового опитування (на основі нових понять), яке триває п'ять хвилин. Оцінюють відповідь за п'ятибальною системою. Максимум балів під час такого опитування - 25. Відповіді мають бути миттєвими, короткими. За опанування матеріалу блоку виставляють оцінку. Кожен урок має таку структуру:

- 1) стартовий рейтинг (5 хв.);
- 2) оголошення теми, мети, плану уроку;
- 3) надання учням опорних конспектів, які вивчають у групах (10хв.);
- 4) дискусія за змістом вивченого матеріалу за допомогою опорних конспектів, головних понять (20 хв.);
- 5) самостійна робота з теми (протягом часу, який залишився) [15].

Використання технології формування творчої особистості дає змогу кожному учневі працювати самостійно, опановувати узагальнені прийоми розумової діяльності, розвивати свої творчі здібності. Організувати цю технологію може тільки педагогом, який постійно перебуває у творчому пошуку, впроваджує нові методики навчання, розробляє нестандартні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів.

1.2. Нормативно-правова база регламентації соціальної роботи з молоддю обдарованою особистістю в Україні

В процесі творчого навчання кожна дитина відкриває в собі таланти: за допомогою тестів та методик визначає свій вид обдарування та реалізується в ньому. Така дитина та молода людина потребує підтримки з боку держави, для цього ми розглянули законодавчу базу з питань захисту творчої молоді в Україні. Законодавство України визначає такі поняття як «обдарована дитина»,

«обдарована молодь», які включають весь спектр категорії творчих особистостей захист і підтримка яких передбачена в наведених нами законах та нормативно-правових актах.

Соціальний захист обдарованої молоді базується на врахуванні провідних підходів, що визначають дії соціальних інститутів по збереженню унікальності і культивуванню здібностей, талантів, загальної і спеціальної обдарованості, встановленню її видів за допомогою специфічних методик діагностики, розроблених у зарубіжній та вітчизняній науці та практиці.

Нас зацікавили такі підходи:

1) охоронно-захисний, зміст якою становлять дії держави по відношенню до обдарованої дитини;

2) соціально-педагогічний, спрямований на створення умов культивування обдарованості спеціально підготовленими людьми: соціальними працівниками, соціальними педагогами і соціальними психологами;

3) соціально-психологічний, що пов'язаний із розробкою форм і методів психологічної підтримки обдарованої особистості з соціально-позитивістською спрямованістю;

4) соціально-інтегративний, що передбачає диференціацію та індивідуалізацію форм організації навчання, обґрунтування різнорівневих програм, спрямованих на активізацію пізнавально-творчих потенційних здібностей обдарованої молоді людини [23; С.50].

Охоронно-захисний напрямок відображає нагромаджений у світовій та вітчизняній правовій і загальноосвітній політиці досвід соціального реагування на талант, кодифікований у Конвенції про права дитини і Законах та Актах про освіту. Відомо, що ініціатором створення Всесвітньої ради обдарованих і талановитих виступила Великобританія, а Національна асоціація з проблем обдарованої молоді, створена у 1966 році, ставила своєю метою привернути увагу до проблеми обдарованості, що стало підґрунтям роботи з обдарованою молоддю [23].

Про увагу до прогнозування перспектив розвитку обдарованої особистості свідчить проведена в жовтні 1988 року перша європейська конференція з проблем обдарованості, в якій брали участь і вітчизняні вчені.

В результаті визначено ряд нових прав: право на виживання і розвиток, право на фізичне і психічне становлення, право на соціальну реінтеграцію жертв зловживання та експлуатації; право на збереження індивідуальності. Кодифікація цих прав – крок на шляху прогресивного розвитку міжнародного права в цілому. У зв'язку з цим зростає право обдарованої молоді користуватися інформацією, одержувати консультації, знайомитися з матеріалами та документами, брати участь у різному роду заходах й отримувати підтримку суспільства в своєму розвитку.

Соціально-психологічний підхід відбиває ще один напрям концепції і пов'язаний із встановленням соціального портрета обдарованої молоді людини. Вітчизняна і зарубіжна наука приймають визначення обдарованості, запропоноване Комітетом з освіти США. Сутність його полягає в тому, що обдарованість – це якісно своєрідне поєднання здібностей, які забезпечують успішне виконання діяльності, широту людських можливостей (загальні здібності), розвинутий розумовий потенціал, сукупність задатків і талановитості. Обдарованість можуть встановити професійно підготовлені особи, які орієнтуються на такі її параметри: видатні здібності, потенційні можливості та досягнення високих результатів, уже продемонстровані успіхи в одній або багатьох галузях (інтелектуальні здібності, специфічні здібності до навчання, творче або продуктивне мислення, здібності щодо образотворчого мистецтва і музики, психомоторні здібності) [28].

Характеризуючи портрет обдарованої людини, дослідники відмічають багатогранність пізнавальних, психологічно-соціальних і фізичних аспектів обдарованості: розвиненість розумових операцій (аналіз, синтез, причинно-наслідкові зв'язки), а також пам'яті, домінування одних здібностей над іншими, величезну допитливість, систему особистісних цінностей, гіпертрофовані почуття (справедливості, гумору, тривожності), віковий егоцентризм, високий енергетичний рівень і досить низьку тривалість сну. Ці молоді люди

відрізняються відмінною пам'яттю, багатим словниковим запасом і в той же час рядом суперечливих якостей, які не дозволяють оточуючим сприймати їх однозначно, як звичайних. Вони надзвичайно гостро переживають невдачі, часто перебувають у стресовому стані; впертість і прагнення довести розпочату справу до кінця нерідко сприймаються як вередливість [15].

Обдарованість розуміється як індивідуальний когнітивний, мотиваційний потенціал особистості, що дозволяє їй досягти високих результатів в одній або кількох галузях: інтелект, творчість, художні та психомоторні можливості, соціальна компетентність. Таким чином, обдарованість виступає як багатофакторна модель. Найвищі досягнення – це продукт обдарованості, особистісних характеристик й соціального оточення [30].

Тлумачення деякими закордонними вченими проблеми пов'язане з висновком: якщо розглядати розвиток людини як процес, що здійснюється протягом усього життя, то обдарованість передбачає взаємодію в певний фіксований момент внутрішніх (особистісних) характеристик і зовнішніх факторів (факторів соціального оточення), які приводять до умов розвитку потенціалу видатних досягнень.

Відомий вітчизняний психолог С.Л. Рубінштейн висунув та науково обґрунтував плюралістичний принцип «зовнішнє через внутрішнє», що має глибокий гуманістичний зміст. Цей принцип дає людині право на індивідуальне самовиявлення, на визнання певної ролі «сукупності внутрішніх умов» в ефекті зовнішнього впливу. Як складові «сукупності внутрішніх умов» С.Л. Рубінштейн виділив властивості нервової системи, психічні стани тощо, відмітив, що індивідуальні властивості індивіда – це не те ж саме, що його особистісні властивості. Таким чином, С.Л. Рубінштейн розглядав «сукупність внутрішніх умов» як систему з упорядкованою структурою, в якій діє закон співвідношення вищого й нижчого, підкреслюючи, що при випробуванні інтелекту як здібності (обдарованості) треба враховувати не лише результат, а й процес, який до нього веде [25; С.124].

Таким чином, процес формування обдарованої особистості – багатофакторний з врахуванням багатогранності особистісних та різноманіття

зовнішніх умов, що в комплексі створюють реалізацію закладеного потенціалу людини.

Соціальна робота з обдарованою молодою людиною, як будь-яка інша базується на законодавчій базі призначеній певному питанню, проблематиці, сфері діяльності. Тому, ми вважаємо за необхідне скласти перелік таких законодавчих актів та документів.

В Україні окрім Конституції, яка захищає права молодих людей, діючими на сьогоднішній день є такі законодавчі акти та документи:

1. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється: в інтересах молодої людини, суспільства, держави; з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Ця Декларація є основою для подальшого розвитку державної молодіжної політики, її правової бази, практичної діяльності органів державної влади і управління, яка спрямовується на сприяння повноцінного розвитку молодих громадян України .

Головним гарантом здійснення державної молодіжної політики є Україна як суверенна держава.

2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку в інтересах особистості, суспільства та держави, а також визначає основні шляхи реалізації державної молодіжної політики в Україні.

3. Указ президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» передбачає:

а) визначення, створення та фінансування програм з молодіжної проблематики;

б) забезпечення розвитку та зміцнення системи соціальних служб для молоді;

- в) формування державного молодіжного фонду, фонду сприяння молодіжному житловому будівництву та молодіжному центру;
- г) сприяння молодіжному співробітництву;
- д) активізації засобів масової інформації у здійсненні виховного впливу через створення молодіжних рубрик, програм, каналів.

4. Українським державним центром соціальних служб для молоді розроблений прийнятий Верховною Радою, затверджений указом Президента Закон України «Про загальні засади соціальної роботи з дітьми та молоддю»: згідно цього закону, сферами діяльності соціального працівника є:

- суспільна;
- економічна;
- освітня;
- виховна;
- культурна;
- оздоровча.

Окрім вищезгаданих документів, Кабміном видано ряд постанов, що стосуються організації діяльності мережі соціальних служб для молоді: «Про соціальні служби для молоді», «Про подальший розвиток мережі ЦССМ та підвищення ефективності їх діяльності». Відповідно до цих постанов, обласними державними організаціями були видані положення про діяльність місцевих ЦССМ.

5. Закон України «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні»

Цей Закон визначає основні засади державної політики щодо обдарованих дітей та обдарованої молоді і спрямований на забезпечення сприятливих умов для активного розвитку їх талантів, розумових і фізичних здібностей.

Стаття 6 гарантує обдарованим дітям та молоді право на:

- одержання ваучера на здобуття середньої або вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету України;
- одержання учнівського (студентського) квитка обдарованої дитини (молоді) та користування ним;

- переважне право на безкоштовне навчання в спеціалізованих навчальних закладах для розвитку здібностей і обдарувань дітей та молоді, дитячих закладах культури, спортивних школах і секціях, позашкільних навчально-виховних закладах;
- першочергове зарахування до обраних коледжів, ліцеїв, вищих навчальних закладів;
- переважне право на участь у науково-дослідній, дослідно-конструкторській та інших видах наукової діяльності, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах;
- переважне право на забезпечення стипендіями, гуртожитками, інтернатами;
- одержання разової або щомісячної допомоги для обдарованої дитини (молоді);
- переважне право на встановлення домашніх телефонів;
- першочергове одержання цільового пільгового державного кредиту для здобуття вищої освіти;
- першочергове одержання позики на індивідуальне (кооперативне) житлове будівництво з погашенням її протягом 20 років, починаючи з десятого року після закінчення будівництва
- першочергове поліпшення житлових умов при наданні житла у будинках державного, у тому числі відомчого, і громадського житлового фонду з наданням при цьому додаткової кімнати для обдарованої дитини (молоді);
- першочергове безплатне особисте обслуговування в амбулаторно-поліклінічних закладах усіх типів та видів;
- безплатний проїзд всіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі), автомобільним транспортом загального користування (за винятком таксі) у сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів в межах області за місцем проживання;
- переважне право (для обдарованої молоді) на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників незалежно від часу роботи на

даному підприємстві, в установі або організації, першочергове працевлаштування при ліквідації підприємства, установи або організації;

➤ безплатне навчання і перенавчання новим професіям, місцем роботи в учбових закладах системи державної підготовки і перепідготовки кадрів, а також на платних курсах [17].

6.Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» постановив: одним із головних напрямів діяльності виконавчої влади є реалізація державної молодіжної політики, яка спрямована на створення більш сприятливих умов для здобуття молоддю освіти, розвитку інтелектуального і творчого потенціалу молодих громадян, їх самовизначення та самореалізації.

7.Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

Стаття 2. Визначає принципи соціального становлення та розвитку молоді, а саме:

➤ повага до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, її природи;

➤ безпосередня участь молоді у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема;

➤ врахування потреб молоді, співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави;

➤ доступність для кожного молодого громадянина соціальних послуг і рівність правових гарантій;

➤ відповідальність держави за створення умов щодо саморозвитку і самореалізації молоді;

➤ єдність зусиль держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ, організацій та громадян у справі соціального становлення та розвитку молоді;

➤ відповідальність кожного молодого громадянина перед суспільством і державою за додержання Конституції України, законодавства України[19].

8. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» висвітлює суб'єкти, об'єкти, принципи здійснення та основні напрями державної політики у соціальній роботі з дітьми та молоддю.

Суб'єктами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

➤ уповноважені органи, які здійснюють соціальну роботу з дітьми та молоддю;

➤ фахівці із соціальної роботи.

До уповноважених органів належать:

➤ органи виконавчої влади;

➤ органи місцевого самоврядування;

➤ служби у справах неповнолітніх;

➤ центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, їх спеціалізовані формування;

➤ підприємства, установи та організації, незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

Об'єктами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

➤ діти, молодь та члени їх сімей;

➤ професійні та інші колективи;

➤ соціальні групи, щодо яких здійснюється соціальна робота.

Основними принципами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

➤ законність, додержання і захист прав людини;

➤ диференційність, системність, індивідуальний підхід;

➤ доступність, конфіденційність у соціальній роботі;

➤ відповідальність суб'єктів соціальної роботи за додержання етичних і правових норм, вимог та правил здійснення соціальної роботи;

➤ добровільність у прийнятті допомоги.

Основними напрямками державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

- визначення правових засад соціальної роботи з дітьми та молоддю;
- розроблення та реалізація державних, галузевих, регіональних програм соціального становлення і соціальної підтримки дітей та молоді;
- створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дітей та молоді, задоволення потреб у добровільному виборі виду діяльності, не забороненому законодавством, активної участі в творчій, культурологічній, спортивній і оздоровчій діяльності;
- консультування і надання соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної та інших видів соціальної допомоги;
- здійснення соціального менеджменту щодо організації діяльності органів виконавчої влади, громадських організацій, спрямованої на подолання соціальних проблем;
- здійснення соціально-профілактичної роботи щодо запобігання наслідкам негативних явищ та подолання таких наслідків;
- розроблення та здійснення комплексу реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного та фізичного стану дітей та молоді, які зазнали жорстокості, насильства, потрапили в екстремальні ситуації;
- сприяння дитячим і молодіжним організаціям, іншим об'єднанням;
- громадян, фізичним особам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проектів;
- забезпечення дотримання соціальних стандартів і нормативів, умов життєдіяльності, морального, психологічного та фізичного стану дітей та молоді;
- здійснення кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та інших видів забезпечення соціальної роботи;
- сприяння розвитку та підтримка волонтерського руху;

➤ встановлення та зміцнення зв'язків із соціальними службами для молоді за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи з молоддю;

➤ здійснення комплексу медико-соціальних та реабілітаційних заходів щодо адаптації в суспільстві дітей з вадами фізичного та розумового розвитку[18].

9. Положення про гранти Президента України для обдарованої молоді визначає порядок надання обдарованій молоді щорічних грантів Президента України. Гранти Президента України для обдарованої молоді - це фінансова підтримка державою обдарованої молоді, що надається з метою реалізації соціально значущих творчих проєктів у соціальній та гуманітарній сфері. Грант може одержати громадянин України віком від 14 до 35 років.

Отже, нормативно-правова база України щодо обдарованої особистості є різноманітною та ґрунтовною, яка спрямована на ефективний розвиток та реалізацію закладеного потенціалу в кожній талановитій молодій людині. Тим не менше вона потребує деякої корекції. Адже зазначене, в законах та інших правових актах, в повній мірі не застосовується через неспроможність його реалізації в силу обставин які склались а нашій державі. Тобто, прописане в законах не враховує можливостей країни у його реалізації.

Вивчивши всі особливості поняття творчості, творчої особистості, формування та розвитку творчої дитини та молодої людини, а також розглянувши всі заходи та нормативну базу з даного питання, можна зробити висновок, що в Україні є напрацювання з даного питання, та вони знаходяться в більшій мірі не апробованими в повній мірі, дещо усталеними та потребують негайного вдосконалення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНИЦЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Аналіз дослідження рівня розвитку творчих здібностей в умовах загальноосвітнього навчального закладу

Проаналізувавши теоретично особливості творчої особистості та методи формування творчих здібностей у дітей та молоді, в нас виникла необхідність у вивченні рівня сформованості творчих здібностей серед досліджуваних нами вікових груп. Яке визначить напрям соціальної роботи з молоддю, щодо подальшого розвитку та підтримки творчої та обдарованої особистості.

Програма дослідження передбачала:

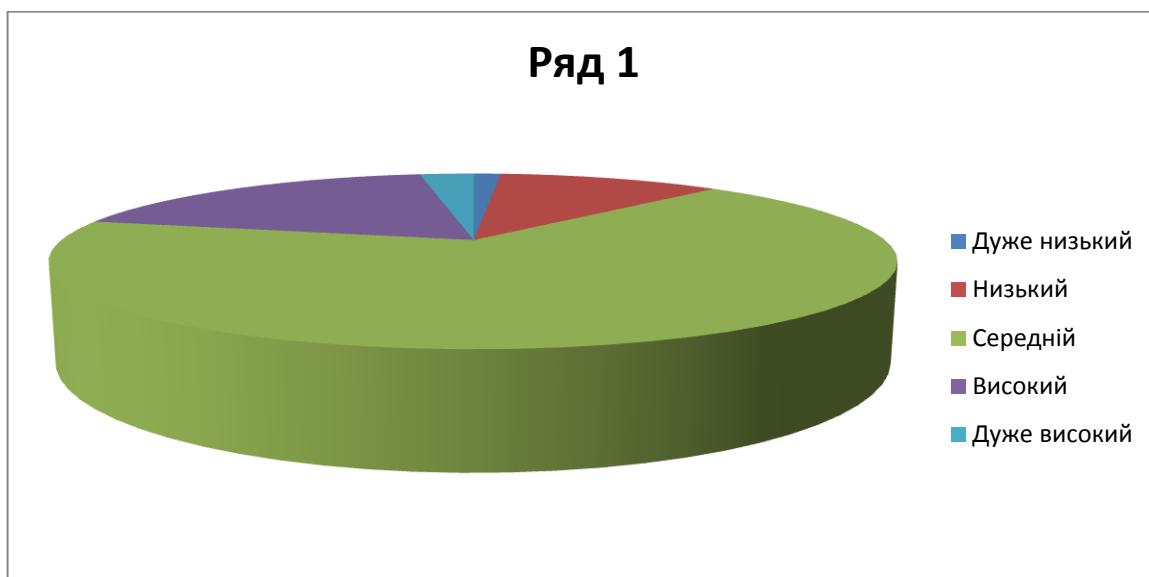
1. Підготовку методичного матеріалу. Коригування Методики визначення загальних творчих здібностей людини модернізована к.п.н.,проф.. М.С. Янцуром.
2. Проведення діагностики за допомогою даної методики.
3. Обробка результатів дослідження для подальшої розробки програми соціальної роботи з творчою особистістю.

Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільської спеціалізованої школи I-III ступенів №1 з поглибленим вивченням німецької мови. Респонденти дослідження – учні 7-9 класів. У дослідженні взяло участь 50 людей. А також у дослідженні брали участь учні 10-11 класів Любомльського НВК імені Наталії Ужвій, в кількості 25 осіб.

Методика визначення загальних творчих здібностей людини виконує діагностичну функцію. За допомогою цієї методики можна визначити рівень творчих здібностей дітей та молоді, та скласти загальну картину творчого потенціалу досліджуваної вікової категорії.

Методика включає 20 питань за допомогою яких можна і визначається рівень розвитку творчості. Методика містить п'ять рівнів розвитку творчих здібностей: «дуже низький»; «низький»; «середній»; «високий»; «дуже високий» та містить характеристику ознак людей з «дуже низьким» і «низьким» творчим потенціалом та «дуже високим» і «високим» творчим

потенціалом. Відповідно отриманим результатам було розроблено «Діаграму рівня розвитку творчих здібностей».

Рис. 2.1.1. Рівень розвитку творчих здібностей

Таким чином, аналіз результатів дослідження показує, що творчий розвиток дітей та молоді виглядає так: середній рівень – це 66,7% (перше місце); 18,6% – показник високого рівня розвитку (друге місце); третє місце – низький рівень (10,7%); дуже високий рівень – 2,6% (четверте місце); дуже низький – 1,3% (п'яте місце). На підставі отриманих даних, можна стверджувати, що опитана нами вікова категорія має середній рівень розвитку творчого потенціалу та в невеликій кількості має вище й нижче середнього рівня, з перевагою до вищого рівня розвитку творчих здібностей.

Отримані дані висвітлили повну картину творчих здібностей цікавої нам вікової групи та стало підґрунтям до розробки Програми соціально-виховної роботи з творчою молоддю, яка спрямовується на розвиток різнобічності особистості молодої людини.

2.2. Програма розвитку творчого потенціалу дітей та молоді

I. Загальні положення

Усякий перехід з небуття в буття – це творчість, отже, створення будь-яких творів мистецтва й ремесла можна назвати творчістю.

Програма роботи з творчою молоддю розроблена з метою створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу, пошуку, підтримки і стимулювання розвитку творчих здібностей у дітей та молоді в різних соціалізуючих сферах суспільства.

Комплексом психолого-педагогічних, організаційних, правових та науково-практичних заходів Програми передбачається розроблення і впровадження ефективних засобів та технологій пошуку, навчання, виховання і самовдосконалення творчої особистості, створення умов для її гармонійного розвитку.

Законодавча база для розробки програми:

1. Закон України «Про соціальну підтримку молоді»;
2. Закон України «Про позашкільну освіту»;
3. Закон України «Про освіту»;
4. Закон України «Про загальну середню освіту»;
5. Указ президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді»;
6. Інші закони та інші нормативно-правові акти.

II. Мета

Мета Програми полягає у забезпеченні підтримки творчої молоді шляхом створення умов для її творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку; забезпечення економічних і соціальних гарантій самореалізації особистості.

III. Завдання

- створення системи цілеспрямованого виявлення творчих здібностей дітей та підлітків на діагностичній основі;
- забезпечення скоординованої діяльності органів місцевого самоврядування, навчальних закладів і громадських організацій з розвитку творчої особистості;
- підвищення рівня науково-методичного забезпечення роботи з творчою молоддю;

- здійснення соціального захисту творчої особистості, створення системи пошуку, підтримки, матеріального, соціального та психологічного стимулювання;
- пропаганда та формування здорового способу життя серед молоді міста;
- інтеграція молоді до відповідних європейських і світових організацій;
- сприяння самореалізації наукового, творчого, політичного, спортивного, організаційного потенціалу, створення умов для організованого дозвілля, відпочинку та спілкування молоді;
- підвищення суспільної, культурологічної та наукової активності дітей та молоді;
- створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді;
- формування досвіду спільної міжнародної, політичної, ділової та гуманітарної діяльності молоді.

IV. Заходи

<u>Напрями роботи</u>	<u>Мета</u>	<u>Форми</u>	<u>Виконавці</u>
1. Законодавчо-методичне забезпечення соціально-педагогічної роботи	Створення сприятливих науково-правових умов розвитку творчої учнівської молоді	1) доводити нормативно-правові до відома працівників закладів освіти, забезпечити неухильне їхнє виконання; 2) поповнювати банк даних про діагностичні методики з даного питання; 3) використання методик і програм, спрямованих на виявлення та розвиток творчих здібностей молоді; 4) забезпечити підвищення професійної компетентності педагогів, соціальних педагогів та психологів ЗНЗ.	Відділ освіти, загальноосвітній навчальний заклад (педагоги, соціальний педагог та психолог)
2. Методичне вивчення творчих задатків та сприяння їх розвитку	Створення спеціалізованих профільних заходів з розвитку	1) своєчасно виявляти обдарованого учня за допомогою психологічних тестів та методик 2) забезпечення літнього відпочинку творчої молоді 3) проведення різнопрофільних	Відділ освіти, загальноосвітній навчальний заклад (педагоги, соціальний

	творчого потенціалу кожного учня	конкурсів, фестивалів, турнірів, 4) забезпечення участі переможців в подальших заходах на вищому рівні; 5) модернізація приладдя та обладнання загальноосвітніх навчальних закладів; 6) організація позашкільної роботи: створення гуртків, дослідницьких центрів, груп профільного спрямування тощо; 7) забезпечення індивідуального підходу до кожного учня; 8) підтримка творчої молоді людини: подарунки, стипендії винагороди. 9) інформування громадськості щодо досягнень творчої молоді в різноманітних заходах.	педагог, місцева влада, волонтери та громадські організації)
3.Розвиток задатків	Організація різних спеціалізованих заходів задля підтримки та розвитку творчих дітей та молоді	1) клуби за інтересами: клуб інтелектуальних ігор, клуб «арт-композиція», клуб геокешингу та квестів; 2) конкурси ораторського мистецтва; 3) музичні конкурси; 4) спортивні секції; 5) літературні вечори; 6) драматичні та театральні гуртки; 7) науково-дослідні групи; 8) школа лідерів; 9) тренінги на розвиток творчих здібностей.	Загальноосвітній навчальний заклад; позашкільні навчальні заклади (будинки школяра, музична та спортивна школи тощо)
4.Підготовка педагога до роботи з творчими дітьми та молоддю	Навчити педагога роботі з творчими дітьми через розуміння власного творчого потенціалу та реалізації його в межах професійної діяльності	1) вивчення педагогічних та психологічних аспектів роботи з творчою особою; 2) розвиток умінь розробляти та впроваджувати стратегії розвитку, навчання та виховання творчих дітей та молоді відповідно їх індивідуальних характеристик; 3) розвиток самоактуалізації, як здатності педагога до саморозвитку та творчості ; 4) вироблення позитивної професійної мотивації до роботи з творчими учнями; 5) вибудова професійної	Вищі навчальні заклади та заклади післядипломної підготовки педагогів

		стійкості та низького рівня професійного вигорання.	
--	--	---	--

V. Очікувані результати

- створення особистісно-орієнтованої системи роботи з творчою особистістю;
- впровадження сучасних педагогічних технологій навчання і виховання творчої молоді;
- підвищення рівня професійної компетенції людей, що працюють з творчими людьми;
- забезпечення соціально-правових гарантій творчій особистості, створення системи її морального і матеріального заохочення до навчання та науково-дослідницької діяльності.

VI. Термін реалізації Програми: 2017 – 2021 рр.

Отже, дослідження показало, що рівень розвитку творчих здібностей знаходиться на середньому рівні, що свідчить про потребу в роботі з вдосконалення діяльності виховних та навчальних закладів та їх колективів щодо навчання та виховання кожної особистості. Навчальний процес має сприяти розкриттю творчого потенціалу дитини та практичному його застосуванню в процесі навчання, побуту та життєдіяльності в цілому. Саме з такою метою було розроблено програму розвитку творчих здібностей, яка направлена роботу з творчістю дітей та молоді. Передбачені заходи охоплюють широкий спектр педагогічних сфер даної вікової категорії і максимально спрямовані на захист та розвиток творчих задатків особистості.

ВИСНОВКИ

Таким чином, одним з найважливіших важелів, які підтримують на високому рівні науково-технічний, політичний, культурний й управлінський потенціал країни, є налагоджена система пошуку і навчання творчих особистостей. Формування інтелектуальної еліти, яка, власне кажучи, задає темп розвитку науки, техніки, економіки, культури, визначає ефективність цього розвитку.

Отже творчість – це діяльність, що полягає у виробництві суттєво нового: предметів, способів діяльності, як матеріальних, так і духовних суспільних цінностей, а обдарованість – комплекс задатків і здібностей, які за сприятливих умов дозволяють потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності (чи діяльностей) порівняно з іншими людьми.

Особливістю сучасного розуміння творчості є те, що це процес людської діяльності, результатом якої є якісно нові унікальні матеріальні і духовні цінності або рішення. А також те, що важливою умовою творчості є сприйнятливість нових ідей, увага до порушень проблем. Творчі люди характеризуються незалежністю поведінки та міркувань, і водночас умінням відмовлятися від своїх попередніх думок, критичністю, сміливістю та терпимістю.

Спеціальна нормативно-правової база щодо захисту та підтримки творчої, обдарованої молоді особистості нашої держави є досить різноманітною, хоча потребує деяких змін. Головною проблемою законодавчої бази в цьому напрямку є її невідповідність прописаного з можливостями його реалізації.

Соціально-педагогічна робота з творчою молоддю є багатогранною та різноманітною. Але в силу того, що педагогічна сфера та працівники закладів освіти недостатньо навчені працювати з творчими дітьми та молоддю, даний напрям педагогічної роботи є недостатньо розвиненим та малоефективним.

Для ефективної роботи з талановитими людьми важливим аспектом соціальної роботи є діагностичний етап, за допомогою використання психологічних тестів та методик на визначення виду чи рівня розвитку творчих здібностей. Нами було використано Методику визначення загальних творчих

здібностей людини. В результаті проведеного дослідження ми одержали результати, які свідчать про те, що переважна більшість дітей та молоді мають середній рівень розвитку творчих здібностей. Даний вид роботи сприяє продуктивнішій роботі з цією категорією клієнтів. Адже це дає можливість вибрати найефективніші методи роботи з творчою молоддю особистістю.

На даному етапі соціально-виховної роботи з творчими особистостями проводиться на низькому рівні. Тому дана наукова робота передбачала створення Програми розвитку творчого потенціалу дітей та молоді. Реалізація Програми покращить соціальний статус, допоможе у визначенні пріоритетних напрямків навчання, виховання і самовдосконалення творчої молоді, створення умов для гармонійного розвитку особистості кожного учня.

Творчий розвиток особистості за всіх часів розглядався як один з пріоритетних напрямів освіти та державної політики. XXI століття – ера принципово нових знань і способів пізнання. Здатність до творчості дійсно стає умовою орієнтації людини у швидкозмінних і швидкоплинних світових процесах, умовою не тільки адаптації до них, а й власної життєтворчості. У цивілізованому світі, де майбутнє не може бути чітко прогнозовано, а теперішнє має декілька потенційних ліній розвитку, людина знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до умов життя і праці. Пріоритетні напрямки подальших досліджень з даної теми вбачаємо у вивченні творчого потенціалу студентської молоді вищих навчальних закладів, коледжів і професійно-технічних училищ, а також визначення рівня професійної компетентності викладачів даних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валенко Є.В. Як виховати талановитого учня / Є. В. Валенко // Психолог. – 2014. – № 11-12. – С. 89-93.
2. Власенко О. О. Розвиток творчого мислення (креативності) / О. О. Власенко // Психолог. – 2015.– №3. – С. 23-37.
3. Вовнянко Т. Г. Розвиток творчих здібностей. Заняття з елементами тренінгу з підлітками / Т. Г. Вовнянко // Психолог. – 2015. – № 9-10. – С. 27-28.
4. Воробуєва Т. Б. Розвиток творчої компетенції школярів // Управління школою / Т. Б. Воробуєва. – Харків, 2005. – 110 с.
5. Гамзінова О. П. Схильності. Здібності. Обдарованість. / О. П. Газмінова // Психолог. – 2011. – №1.– С. 19-27.
6. Гиппенрейтер Ю. Б. Психология индивидуальних различий. – 2-е изд. / Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова – М.: «ЧеРо», 2002. – 776с.
7. Григор'єв А. Й. Психолого-педагогічна діагностика / А. Й. Гргор'єв, В. І. Завіна. – Кіровоград: ТОВ «ІМЕКС – ЛТД», 2006. – 489с.
8. Дубасенюк О.А. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова. – Львів, 2004.– 337с.
9. Дуткевич Т. В. Психологія творчості. Навчальний посібник для студентів ВНЗ психолого-педагогічних спеціальностей. / Т. В. Дуткевич. – Кам'янець-Подільський : «Медобори», 2003. – 134 с.
10. Жигало Н. І. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. / Н. І. Жигало. – Львів: Новий Світ, 2011. – 256с.
11. Закон України Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні. Верховна Рада України; Закон від 25.11.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: [<http://te.zavantag.com/docs/534/index-8957-3.html>]
12. Закон України Про соціальну роботу з дітьми та молоддю. Верховна Рада України; Закон від 21.06.2001 № 2558-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>]
13. Закон України Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні. Верховна Рада України; Закон від 05.02.1993 № 2998-XII. [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу до джерела: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>]
14. Заячук О. В. Творчі здібності. Креативність. Обдарованість. Урок з психології в 11 класі / О. В. Заячук // Шкільному психологу усе для роботи. – 2015. – №5. – С. 30-32.
  15. Кельнер С. С. Шляхи розвитку творчих здібностей учнів / С. С. Кельнер // Шкільному психологу усе для роботи. – 2013. – №12. – С. 2-19.
  16. Лоткова І. В. Плекаймо обдарованість / І. В. Лоткова // Завучу. Усе для роботи. – К. : «Академія», 2009. – 279 с.
  17. Матюшкин А. М. Загадки одаренности. / А. М. Матюшкин. – М, 1993. – 321с.
  18. Модрюк Л. І. Творчий розвиток особистості учня засобами предметних олімпіад / Л. Модрюк // Психолог. – 2015. – №3. – С. 4-6.
  19. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. / В. О. Моляко. К.: « Основа», 1998. – 126с.
  20. Нижник Г. Авторська корекційна розвивальна програма для обдарованих дітей // Психолог. / Г. Нижник. Х.: «Основа», 2006. – 283 с.
  21. Обдарована молодь України: оцінка сучасного стану та поширення перспективного досвіду роботи з обдарованою молоддю в регіонах України / [Терепищій С.О., Антонова О.Є., Науменко Р.А. та ін.] – Київ. : ВМГО «Союз обдарованої молоді», 2008. – 156 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eprints.zu.edu.ua/8275/1/Антонова%20som_obdarovana_molod]
  22. Пашнев Б. К. Психодіагностика обдарованості. Практична психологія та соціальна робота. / Б. К. Пашнев. – Київ, 2005. – 322с.
  23. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Верховна Рада України. Декларація від 15.12.1992 № 2859-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>]
  24. Пузиревич К. В. Феномен особистісної обдарованості. / К. В. Пузиревич // Психолог. – 2011. – №6. – С. 35-42.
  25. Райгородський Д. Я. Практическая психодіагностика. Методики и тесты: учебное пособие / Д. Я. Райгородський. – Самара: Издательський Дом «БАРХАТ-М», 2002. – 672 с.

- 26.Робота з обдарованими дітьми. – / [М.О. Володарська, А.І. Настенко, О. М. Півлаєва. та ін.] – Х.:Видавнича група «Основа», 2010.– 190с.
- 27.Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: навч. посіб. / В. І. Розов. – К. : Кондор, 2010. – 276 с.
- 28.Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко[за загальною редакцією В. О. Моляко] – К. : «Освіта України», 2008. – 702 с.
- 29.Чумакова М.В. Академічна обдарованість та методи її діагностики // Обдарована дитина. / М. В. Чумакова. – К.: «Аксіома», 2002. – 156 с.
- 30.Щорс. В. В. Гуманістичні принципи роботи з обдарованими дітьми в сучасному освітньому закладі. / В. В. Щорс // Соціальний педагог. – 2013. – №2. – С. 28-36.